Írta: Nagy Attila
2016. szeptember 19. hétfő, 16:31

Augusztus 2-át a cigány holokauszt emléknapjaként tartják számon, annak mementójaként, hogy 1944. augusztus 2-áról 3-ára virradóan több mint háromezer cigányt gyilkoltak meg az auschwitzi haláltáborban a már menekülő SS-katonák. A Csallóközben is számos romát gyilkoltak meg a háborúban – elég csak az 1945 eleji nyárasdi eseményekre gondolnunk, amikor a Kis-Dunába lőtték a nyilasok az ógyallai romákat. Dunaszerdahelyen ezzel párhuzamosan azonban különös események zajlottak le…

Pontosan 1945 húsvétja előtt történt, amikor a város fölött a német csapatok és a helyi nyilasok már rég szabad kezet kapva garázdálkodtak, hogy a helyi nyilasok a két nagyobb cigánytelepről a Fő utcai városháza elé terelték a cigányokat. Azzal az indokkal, hogy el kell hagyniuk Dunaszerdahelyt.

A majd fél évvel azelőtti zsidó deportálás emléke még élénken élt, hiszen az egyik napról a másikra 60 tehervagonnal elhurcolt zsidó családok közül egyetlen sem tért vissza. A cigányok számára is egyértelmű lehetett hát a városháza előtti felsorakoztatás célja. Többen batyut kötöttek hátukra kis holmijukkal, annyival, amennyit az őket a cigánytelepről kísérő nyilasok pofonok kíséretében megengedtek nekik. A rengeteg gyerek se igen mert kiabálni. Köztük állt édesanyja mellett a későbbi szerdahelyi prímás, Banyák István is, akiben élénken megmaradt az alábbi jelenet.

Mellettük ment éppen be a hivatalba az egyik tisztviselő, akit anyja sírva kért, hogy segítsen rajtuk. A városi tisztségviselő csak odapillantott, és foghelyről odavetette:

– Tudja, nincs mit tenni, ha menni kell, menni kell!

Ekkor a posta felől, a Fő utca közepén haladva gyalog, reverendában a helyi katolikus plébánost, a fiatal Janovits Ödönt pillantották meg. Janovits egyedül jött, végighaladt a sor mellett, és a nyilasokat kikerülve a német tiszthez ment. Hevesen magyarázott neki, mire a német tiszt a vállát vonogatta. A nyilasok vezetője is odasietett, akire Janovits rákiabált:

– Mit csinálnak, miért akarják ezeket a szerencsétlen cigányokat elvinni?

A szerdahelyi nyilas jól ismerte Janovitsot, tudta, mennyire közismert a városban. A válasz az volt, hogy munkaszolgálatra kell vinni mindenkit. És sietniük kell, mert itt a front, már hallani az ágyúzást.

– A gyerekeket, asszonyokat is? – kérdezett vissza Janovits, majd a német tiszthez fordulva egyszerűen kijelentette: – Nem vihetik el őket.

– Parancsunk van! – vágott közbe a nyilas, látva a német elöljáró tétovázását. Janovits gyorsan visszavágott:

– De húsvét előtt nem mehetnek. Ki fogja a körmenetet kísérni?! Nem mehetnek! – zárta le a vitát elfordulva Janovits, és a felsorakoztatott cigányok felé fordulva, hangosan ismételte meg: – Nem mennek sehová, emberek, jön a húsvét! Mindenki menjen haza, és készüljenek az ünnepre!

Dunaszerdahelyen ugyanis régi és látványos szokás volt, hogy a körmeneteket cigányzenével kísérték. Nem is egy banda, hanem legkevesebb négy-öt zenélt a menet előtt és után. A beszámolók szerint Janovitsnak így mentette meg a helyi cigányokat – a front ugyanis már olyan közel volt, hogy tudta, a nyilasok előbb eltűnnek, mint megkezdődne a húsvéti ünnep.

A nyilasok legnagyobb megdöbbenésére, a németek érdektelensége mellett a cigányok csendben, de gyorsan szétszéledtek. Nem sokkal később már a helyi nyilasok vezetői is útilaput kötöttek: gyorsan eltűntek a városból, amit rá pár napjára, április elsején meg is szálltak a II. Ukrán hadsereg – tegyük hozzá, a szemtanúk szerint teljesen részeg – előőrsei. Persze, ez már megint egy másik történet.

***

Janovits Ödön plébános, dékán 1903. augusztus 16-án született Vámosladányban. 1928-ban szentelték pappá, s először Ipolyságon, majd Dunaszerdahelyen (1931) volt káplán – itt a

legényegyletet vezette. 1933-ban holicsi káplán lett, ahonnan Nagyabonyba nevezik ki plébánoshelyettesnek. 1936-ban Bucsányra került, 1938-tól Albáron plébános, majd 1942-ben Dunaszerdahely plébánosa lett, s egyben a létrejött gimnázium érseki biztosa is. 1945 után számos megaláztatást, kihallgatást ért meg. 1955-ben Nagyszombati Szentszéki ülnök lett, míg 1962-ben dékánja a Dunaszerdahelyi Espereskerületnek. 1978-ban nyugállományba vonult és Dunaszerdahelyen maradt 1988-ig bekövetkezett haláláig. Sírja a helyi temetőben található.